

PL

PL

PL

KOMISJA WSPÓLNOT EUROPEJSKICH

Bruksela, dnia [...] r.
COM(2009) 248/3

**KOMUNIKAT KOMISJI
DO PARLAMENTU EUROPEJSKIEGO, RADY, EUROPEJSKIEGO KOMITETU
EKONOMICZNO-SPOŁECZNEGO I KOMITETU REGIONÓW**

dotyczący

Strategii Unii Europejskiej dla regionu Morza Bałtyckiego

{SEC(2009) 702}

{SEC(2009) 703}

{SEC(2009) 712}

**KOMUNIKAT KOMISJI
DO PARLAMENTU EUROPEJSKIEGO, RADY, EUROPEJSKIEGO KOMITETU
EKONOMICZNO-SPOŁECZNEGO I KOMITETU REGIONÓW**

dotyczący

Strategii Unii Europejskiej dla regionu Morza Bałtyckiego

1. WPROWADZENIE

Z dziewięciu państw leżących nad Morzem Bałtyckim aż osiem należy do Unii Europejskiej¹. Wprowadzenie przepisów wspólnotowych, jak również potencjał związany ze wspólnotowymi instrumentami i dziedzinami polityki (na przykład polityką spójności, strategią zrównoważonego rozwoju, polityką ochrony środowiska, zintegrowaną polityką morską, rynkiem wewnętrznym i agendą lizbońską), otworzyły nowe, znaczne możliwości w zakresie skuteczniejszej koordynacji działań, co z kolei zapewnia wyższy poziom życia obywatelom tych państw członkowskich. Jednak pomimo skutecznej komunikacji i współpracy na szczeblu międzynarodowym i międzyregionalnym, wciąż nie udało się w pełni wykorzystać nowych możliwości wynikających z członkostwa w UE, i nikt jak dotąd nie znalazł właściwego rozwiązania problemów, jakie stoją przed całym regionem.

Region Morza Bałtyckiego jest obszarem wysoce zróżnicowanym pod względem gospodarczym, środowiskowym i kulturowym, a jednak jego państwa posiadają wiele wspólnych zasobów i wykazują znaczące współzależności. Oznacza to, że działania prowadzone na danym obszarze mogą bardzo szybko wywrzeć wpływ na inne części regionu lub cały jego teren. W takich okolicznościach region Morza Bałtyckiego może stanowić model współpracy regionalnej pozwalający na testowanie oraz rozwój nowych koncepcji i strategii jako przykładów najlepszych praktyk.

W obliczu tej sytuacji Parlament Europejski pod koniec 2006 r. opublikował sprawozdanie wzywające do opracowania strategii dla regionu Morza Bałtyckiego. W konkluzjach prezydencji z dnia 14 grudnia 2007 r. Rada Europejska zwróciła się do Komisji o przedstawienie strategii Unii Europejskiej dla regionu Morza Bałtyckiego do czerwca 2009 r. Miało to związek z coraz wyraźniejszą degradacją samego Morza Bałtyckiego, a także z koniecznością zajęcia się kwestią rozbieżnych ścieżek rozwoju państw tego regionu oraz potencjalnymi korzyściami wynikającymi ze ściślejszej i lepszej koordynacji.

Rada Europejska wskazała trzy parametry, które Komisja miała uwzględnić podczas opracowywania strategii. Po pierwsze strategia nie powinna naruszać zasad zintegrowanej polityki morskiej zatwierdzonej w tych samych konkluzjach. Po drugie powinna ona między innymi pomóc w rozwiązaniu palących problemów związanych z ochroną środowiska w basenie Morza Bałtyckiego. Po trzecie podstawę zewnętrznych aspektów współpracy w regionie powinny stanowić ramy wymiaru północnego². W tych samych konkluzjach Rada

¹ Dania, Estonia, Finlandia, Litwa, Łotwa, Niemcy, Polska i Szwecja.

² Wymiar północny zapewnia wspólne ramy służące do wspierania dialogu i wymiernej współpracy w Europie Północnej między Unią Europejską, Islandią, Norwegią i Rosją.

Europejska poparła zintegrowaną politykę morską i zwróciła się do Komisji o zagwarantowanie, że zostanie w niej uwzględniona specyfika regionalna. Niniejsza strategia stanowi zatem ważny pierwszy krok w kierunku regionalnej realizacji zintegrowanej polityki morskiej w regionie Morza Bałtyckiego.

W niniejszym komunikacie przedstawiono strategię, o którą wystąpiła Rada Europejska. Strategia ma odpowiedzieć – w skoordynowany, kompleksowy i ramowy sposób – na podstawowe wyzwania stojące przed regionem Morza Bałtyckiego oraz określić konkretne rozwiązania tych problemów. Towarzyszący strategii orientacyjny plan działania należy traktować jako jej nieodłączny element. Strategię, proponowane działania i najważniejsze projekty opracowano po intensywnych konsultacjach z państwami członkowskimi i zainteresowanymi stronami. Komisja starała się również wyczerpująco informować nienależące do UE państwa regionu o pracach nad strategią.

2. WYZWANIA I MOŻLIWOŚCI

2.1. Wyzwania

Wiele wyzwań wymaga podjęcia działań w skali regionu Morza Bałtyckiego, ponieważ rozwiązania przyjmowane na szczeblu krajowym lub lokalnym mogą być niewystarczające. Wyróżniono cztery najważniejsze wyzwania, na które trzeba zwrócić szczególnie pilną uwagę:

- stworzenie warunków dla zrównoważonego środowiska,
- rozwój dobrobytu w regionie,
- wzrost dostępności i atrakcyjności regionu,
- zapewnienie bezpieczeństwa i ochrony w regionie.

Rada Europejska położyła nacisk na pierwszą z powyższych kwestii, czyli środowisko naturalne. Z tego względu szczególną uwagę zwrócono na wpływ nadmiaru związków odżywczych w Morzu Bałtyckim, który prowadzi do eutrofizacji i wykwitów alg. Ponadto w Morzu Bałtyckim występują zakłócenia równowagi ekologicznej wynikające z przelowienia, zanieczyszczenia ze źródeł lądowych, wzrostu temperatur morza, substancji niebezpiecznych i działania innych czynników. Coraz większe wyzwanie stanowi także adaptacja do zmiany klimatu. Powyższe zjawiska są obecnie tak rozpowszechnione, że na wielu obszarach cierpi na tym działalność rekreacyjna i drobna przedsiębiorczość.

Główne wyzwanie gospodarcze polega na pokonaniu znacznych różnic w zaawansowaniu badań naukowych i innowacyjności produkcyjnej (które pozwoliłyby na wykorzystanie dużego potencjału) oraz na usunięciu barier dla wspólnego rynku. W przypadku dostępności kwestie priorytetowe obejmują ulepszenie sieci połączeń, przerwanie energetycznej izolacji niektórych części regionu oraz zapewnienie zrównoważenia rodzajów transportu za pomocą środków najbardziej przyjaznych środowisku. Z kolei priorytety w dziedzinie bezpieczeństwa wiążą się z ograniczeniem wielorakich zagrożeń dla mieszkańców regionu, infrastruktury i środowiska, zwłaszcza ze strony przypadkowego zanieczyszczenia morza i przestępczości zorganizowanej.

2.2. **Możliwości**

Niewątpliwie region Morza Bałtyckiego posiada ogromny potencjał, który można lepiej wykorzystać: wysoce wykwalifikowaną siłę roboczą, wiedzę specjalistyczną w zakresie innowacyjności (zwłaszcza w gałęziach przemysłu opartych na wiedzy), rozległe i stosunkowo dobrze zachowane środowisko lądowe bogate w zasoby naturalne oraz silną tradycję współpracy w skali regionalnej. Tworzenie sieci kontaktów między organami finansującymi badania naukowe z wszystkich nadbałtyckich państw UE, wspierane programem ramowym badań, stanowi solidną podstawę współpracy w dziedzinie badań i transferu wiedzy w regionie. Ramy stworzone dzięki polityce i prawu Unii Europejskiej zapewniają mocne fundamenty, na których można budować skuteczniejszy model współpracy. Na przykład uznanie Morza Bałtyckiego za szczególnie wrażliwy obszar morski przyczyni się do zapewnienia zrównoważonego wzrostu w żegludze i innych działaniach związanych z morzem.

3. **STRATEGIA: ZINTEGROWANE RAMY ROZWIĄZYWANIA PROBLEMÓW I WYKORZYSTYWANIA MOŻLIWOŚCI REGIONU MORZA BAŁTYCKIEGO**

Przeprowadzona przez Komisję analiza³ wykazała:

- Warunkiem zrównoważonego rozwoju regionu Morza Bałtyckiego jest zintegrowane podejście. Przedmiotowe zagadnienia są ze sobą powiązane – na przykład podniesienie jakości wód morskich zwiększy zatrudnienie dzięki większym możliwościom dla rozwoju przedsiębiorstw gospodarki morskiej, który z kolei będzie wymagać lepszych połączeń transportowych. W ramach zintegrowanej strategii wszystkie zainteresowane podmioty czerpać korzyści ze wspólnego podejścia.
- Lepsza koordynacja i bardziej strategiczne wykorzystywanie programów wspólnotowych stanowią podstawowe elementy, szczególnie w okresach kryzysu, aby zagwarantować pełen wkład funduszy i działań politycznych w realizację strategii. Ponadto należy całkowicie zintegrować wyniki programów badawczych z innymi programami i obszarami polityki.
- W obowiązujących ramach finansowych i prawnych istnieją ogromne możliwości prowadzenia skutecznych działań dzięki zacieśnieniu współpracy i koordynacji.
- Niezbędne są działania szczegółowe zmierzające do rozwiązania stwierdzonych problemów. Będą one podejmowane przez zainteresowane strony w regionie, w tym rządy i agencje, gminy oraz organizacje międzynarodowe i pozarządowe.
- Niniejszy dokument ma charakter strategii wewnętrznej skierowanej do Unii Europejskiej i jej państw członkowskich. Skuteczność niektórych z proponowanych działań wzrośnie dzięki prowadzeniu dalszej konstruktywnej współpracy z zainteresowanymi krajami trzecimi w regionie. Istniejące dobrze funkcjonujące struktury, zwłaszcza – choć nie tylko – w kontekście wymiaru północnego, stanowią ramy umożliwiające Unii Europejskiej dalsze zacieśnienie współpracy z tymi krajami.

³ Dokument roboczy służb Komisji dotyczący Strategii Unii Europejskiej dla regionu Morza Bałtyckiego: w opracowaniu.

Strategia powinna zatem zapewnić zintegrowane ramy, które umożliwią UE i państwom członkowskim określenie potrzeb i dostosowanie ich do dostępnych zasobów poprzez koordynację odpowiednich działań politycznych. Pozwoli to regionowi Morza Bałtyckiego na korzystanie ze zrównoważonego środowiska i na optymalny rozwój gospodarczo-społeczny.

W związku z powyższym Komisja proponuje orientacyjny plan działania, który został szczegółowo omówiony z państwami członkowskimi i zainteresowanymi stronami w regionie, aby wesprzeć realizację najważniejszych projektów. Plan działania opiera się na czterech założeniach. Strategia ma jednak charakter zintegrowany, zatem proponowane działania przyczyniają się często do realizacji więcej niż jednego z wyznaczonych celów. Poszczególne działania i najważniejsze projekty wybrano z uwagi na ich szybką realizację i oddziaływanie.

4. WPROWADZENIE I KONTEKST

4.1. Zasięg geograficzny

Strategia obejmuje makroregion leżący wokół Morza Bałtyckiego. Jego dokładny zakres zależy od danego zagadnienia: na przykład kwestie gospodarcze dotyczą wszystkich państw w regionie, a problem jakości wody odnosi się do całego obszaru zlewni itp. Ogólnie rzecz biorąc strategia dotyczy ośmiu państw członkowskich położonych nad Morzem Bałtyckim. Aby rozwiązać wiele lokalnych problemów, niezbędna jest również ścisła współpraca między UE i Rosją. Analogiczna konieczność konstruktywnej współpracy dotyczy także Norwegii i Białorusi.

4.2. Działania polityczne o znaczeniu dla strategii

Wiele działań politycznych i programów Unii Europejskiej ma duże znaczenie dla regionu i powinno stanowić zasadnicze elementy strategii. Należy do nich polityka spójności, na podstawie której w latach 2007-2013 w regionie zainwestowanych zostanie ponad 50 mld EUR. Wspólna polityka rybacka (WPRyb) wnosi bezpośrednio dodatkowe 1,25 mld EUR. Komisja zamierza współpracować z organami zarządzającymi, aby pomóc im w dostosowaniu przyznawanych środków do strategii.

Region arktyczny, który był w ubiegłym roku przedmiotem jednego z komunikatów Komisji⁴, jest silnie powiązany z regionem bałtyckim dzięki interakcji z Euroarktycznym Regionem Morza Barentsa. Działania dotyczące środowiska są zgodne z dyrektywą ramową w sprawie strategii morskiej oraz Bałtyckim planem działania Komisji Helsińskiej (HELCOM), przy uwzględnieniu innych dziedzin wspólnej polityki UE mających wpływ na środowisko morskie, takich jak rolnictwo, rybołówstwo i transport. Z kolei wspólna polityka rolna, zwłaszcza dzięki rozwojowi obszarów wiejskich, przyczynia się do realizacji celów polegających na zapewnieniu zrównoważenia ekologicznego i dobrobytu w regionie Morza Bałtyckiego. Źródłem inspiracji dla pewnych elementów strategii (zwłaszcza dla części poświęconej dobrobytowi) będzie polityka wspólnego rynku oraz agenda lizbońska, w tym „Karta małych przedsiębiorstw”. Z kolei europejska przestrzeń badawcza wraz z jej instrumentem finansowania, czyli siódmym programem ramowym (FP7), zapewni rzetelną podstawę naukową dla zrównoważonego zarządzania w regionie Morza Bałtyckiego. Zasadniczym elementem filaru związanego z dostępnością i atrakcyjnością są

⁴ „Unia Europejska a region arktyczny”, COM(2008) 763 z 20.11.2008.

transeuropejskie sieci transportowe i energetyczne. Ponadto istotne dodatkowe wsparcie finansowe dla licznych projektów związanych z infrastrukturą energetyczną w regionie zapewnia europejski plan naprawy gospodarczej. W odpowiednich przypadkach wspierana będzie współpraca w dziedzinie rybołówstwa z Rosją – w ramach umowy w sprawie połowów między UE a Rosją.

5. PROPONOWANE ROZWIĄZANIA

Na podstawie niemalże jednogłośnie uzyskanych w wyniku konsultacji od respondentów każdego szczebla i kategorii Komisja doszła do przekonania, że najlepsze podejście do opisanych wyzwań i możliwości zapewni zintegrowana, wielosektorowa strategia regionalna. Rozpiętość problemów sprawia, że jest to idealny przypadek pozwalający na zastosowanie podejścia sprzyjającego spójności terytorialnej, o które zwrócono się na nieformalnym spotkaniu ministrów w Lipsku w 2007 r.

Region Morza Bałtyckiego stanowi dobry przykład makroregionu, czyli obszaru obejmującego szereg odrębnych regionów administracyjnych, które borykają się z na tyle licznymi wspólnymi problemami, że uzasadnione jest przyjęcie wspólnego podejścia strategicznego. Inne obszary w Unii Europejskiej zaczynają określać się jako makroregiony, a podejście przyjęte w niniejszej strategii pozwoli wyciągnąć ważne wnioski dotyczące potencjału podejścia makroregionalnego.

To ujęcie wiąże się z propozycjami dotyczącymi spójności terytorialnej przedstawionymi przez Komisję w zielonej księdze z października 2008 r., zgodnie z którymi działania interwencyjne są dostosowywane do potrzeb regionów funkcjonalnych, a nie do ustalonych z góry kryteriów finansowych i administracyjnych. Ponadto model podejścia makroregionalnego zapewnia UE innowacyjny instrument polityczny, mogący służyć za dobry przykład starań na rzecz realizacji wspólnych celów unijnych oraz skuteczniejszej koordynacji polityki terytorialnej i sektorowej w oparciu o wspólne wyzwania terytorialne.

Analogicznie spójne i aktywne wdrożenie zawartych w strategii działań dotyczących morza będzie ważnym precedensem w zakresie regionalnej (tu: prowadzonej w obrębie basenu morskiego) realizacji inicjatyw związanych ze zintegrowaną polityką morską.

Niezbędne działania można podzielić na cztery filary, które opisano poniżej, oraz część dotyczącą kwestii horyzontalnych. Ten podział przeprowadzono wyłącznie z uwagi na łatwość analizy – każdy filar odnosi się do szerokiej gamy działań politycznych i będzie miał wpływ na pozostałe filary.

5.1. Region zrównoważony ekologicznie

Morze Bałtyckie należy do największych zbiorników wód słonawych (częściowo zasolonych) na świecie, przy czym występują w nim znaczące różnice w zasoleniu podbasenów. Jest ono morzem stosunkowo płytkim (średnia głębokość wynosi 50 m, podczas gdy w przypadku Morza Śródziemnego jest to 1500 m) i prawie całkowicie zamkniętym. Zaledwie 3 % wody (objętościowo) ulega rocznie wymianie – oznacza to, że wymiana całkowitej objętości następuje co ponad 30 lat. Z kolei rzeki wpadające do Bałtyku odprowadzają wodę z obszaru lądowego czterokrotnie większego niż samo morze i zamieszkanego przez prawie 90 mln osób.

Wyjątkowe cechy Morza Bałtyckiego oraz jego obciążenia ekologiczne wymagają podejścia makroregionalnego, które powstrzymałoby pogarszanie jego stanu w perspektywie długoterminowej. Kwestia ta jest od dłuższego czasu uznawana za bezsporną, o czym świadczą na przykład wspólne działania w ramach HELCOM, aczkolwiek istnieje konieczność większej koordynacji polityk sektorowych.

Główne kwestie dotyczące środowiska morskiego

Dostępne dane wskazują, że obciążenia takie jak zanieczyszczenie przez związki odżywcze, głównie azotany i fosforany, nie mogą być łatwo wchłaniane, lecz mają szybkie i widoczne oddziaływanie. Skutkiem tego zjawiska są coraz intensywniejsze wykwity alg, każdego lata obejmujące większy obszar morza i zużywające tlen potrzebny rydom i innym organizmom. Od wielu lat uznaje się wagę tego problemu, lecz podejmowane dotychczas inicjatywy nie były wystarczająco skuteczne z powodu zwiększonej presji wynikającej z zaludnienia, niewystarczającego ukierunkowania środków rolnych na obszary objęte rolnictwem intensywnym oraz długi okres oczekiwania na znaczące wyniki środków.

Inny rodzaj ważnego oddziaływania na ekosystem wiąże się z działalnością połowową. Stada niektórych gatunków ulegają znacznemu przetrzebieniu, a niektóre praktyki połowowe powodują przypadkowe połowy gatunków niedocelowych lub niszczą siedliska. Ustanowienie modelu zarządzania opartego na ekosystemie (proponowanego w ramach reformy WPRyb) oraz stosowanie przepisów WPRyb w celu ograniczenia oddziaływania połowów na środowisko morskie pomoże w zachowaniu ekosystemu Bałtyku, uwzględniając Bałtycki plan działania Komisji Helsińskiej. Flota rybacka powinna być dostosowana do dostępnych zasobów.

Plan działania obejmuje następujące zagadnienia priorytetowe: (1) zmniejszenie ilości związków odżywczych w morzu do dopuszczalnych poziomów; (2) zachowanie naturalnych stref oraz różnorodności biologicznej, również w łowiskach; (3) ograniczenie stosowania i oddziaływania substancji niebezpiecznych; (4) stworzenie wzorcowych warunków ekologicznej żeglugi w regionie; (5) łagodzenie skutków zmiany klimatu i adaptacja do niej.

5.2. Region dobrobytu

Region Morza Bałtyckiego łączy wspólne morze. Mimo to jest on wyraźnie podzielony na bogatą i bardzo innowacyjną część północną i zachodnią oraz na rozwijającą się część wschodnią i południową. Jednak różnice pomiędzy najbardziej innowacyjnymi regionami UE w krajach skandynawskich i w Niemczech a Polską i trzema krajami bałtyckimi, posiadającymi dobrze wykształconą młodzież i ubogą infrastrukturę, są źródłem możliwości w zakresie współpracy i wzajemnego rozwoju, z których wszystkie strony mogą czerpać znaczne korzyści. Taka współpraca powinna przynieść wymierne możliwości gospodarcze małym i średnim przedsiębiorstwom, zwłaszcza prowadzącym działalność w dziedzinach innowacyjnych.

Unia Europejska boryka się z poważnym kryzysem gospodarczym. Z jednej strony powinna ona korzystać z rynku wewnętrznego, a z drugiej – maksymalizować możliwości oferowane przez innowacyjność. Strategia pozwala na dalsze ograniczanie barier dla handlu, uzyskanie większych korzyści ze wspólnego rynku oraz wykorzystanie potencjału wynikającego z dużych rozbieżności w zakresie innowacyjności. Poza tym należy utrzymać rentowność i konkurencyjność głównych sektorów rolnictwa, leśnictwa i rybołówstwa, aby zwiększyć ich wkład w gospodarkę i zrównoważony rozwój.

Osiągnięcie wysokiej produktywności, zaawansowanej innowacyjności i zrównoważonego wzrostu gospodarczego w regionie Morza Bałtyckiego wymaga również zwiększenia zakresu włączenia społecznego i integracji na rynku pracy. Konkurencyjność i atrakcyjność regionu zależy od takich istotnych czynników jak wysoki poziom zatrudnienia, dobre miejsca pracy, stała obecność wykwalifikowanej i elastycznej siły roboczej, a także niskiego poziomu wykluczenia społecznego.

Główne kwestie dotyczące dobrobytu

Usunięcie barier dla handlu: Z uwagi na małe rynki krajowe w regionie Morza Bałtyckiego należy unowocześnić otoczenie biznesu, aby pobudzić rozwój lokalnych przedsiębiorstw oraz przyciągnąć inwestorów zagranicznych. Pomimo wprowadzenia rynku wewnętrznego nadal występują praktyczne utrudnienia dla handlu towarami i usługami. Konsultacje i analiza przeprowadzone w celu opracowania przeglądu wspólnego rynku w 2007 r. wykazały, że w niektórych dziedzinach i sektorach ramy prawne wspólnego rynku jeszcze nie funkcjonują tak dobrze jak powinny. Poprawa tej sytuacji będzie miała szczególne znaczenie dla MŚP, co uwzględniono już w „Karcie małych przedsiębiorstw”. Niezbędne są również działania na rzecz ułatwienia transgranicznego przemieszczania towarów i komunikacji między administracjami.

Rozwój innowacyjności: W najnowszej europejskiej tablicy wyników innowacyjności (EIS 2007) widać różnicę między wschodnią i zachodnią częścią Morza Bałtyckiego pod względem możliwości w zakresie innowacyjności. Transfer wiedzy i kompetencji oraz zacieśniona współpraca z krajami skandynawskimi i Niemcami, które przodują w innowacyjności, mogą znacznie pomóc Polsce i krajom bałtyckim w dalszym nadrobieniu zaległości. Wspólnie możemy stworzyć dynamiczne warunki dla jeszcze lepszych osiągnięć innowacyjności poprzez wzmocnienie współpracy transnarodowej w różnych dziedzinach takich jak badania naukowe, klastry i innowacje w zakresie usług.

Plan działania obejmuje następujące zagadnienia priorytetowe: (1) usunięcie utrudnień dla rynku wewnętrznego w regionie Morza Bałtyckiego; (2) wykorzystanie całego potencjału regionu w dziedzinie badań naukowych i innowacji; (3) wdrażanie „Karty małych przedsiębiorstw”: wspieranie przedsiębiorczości, wzmocnianie MŚP i zwiększenie efektywnego wykorzystywania zasobów ludzkich; (4) wzmocnienie zrównoważonego rolnictwa, leśnictwa i rybołówstwa.

5.3. Region dostępny i atrakcyjny

Zarówno przez samo Morze Bałtyckie jak i otaczające je niziny od wieków prowadzą szlaki handlowe i komunikacyjne. Podział, który nastąpił po 1945 r., przerwał sieć otwartych kontaktów, które ponownie nawiązano w latach dziewięćdziesiątych. W ostatnich dwóch dziesięcioleciach poczyniono ogromne inwestycje, ale zanim infrastruktura osiągnie poziom występujący w innych regionach Unii, potrzeba jeszcze wielu nakładów. Szlaki lądowe i morskie wciąż wymagają uproszczenia i uekologicznienia. Wschodnia i północna część regionu nadal jest za bardzo odizolowana od pozostałego obszaru UE. Ponadto region służy coraz częściej jako naturalne połączenie z Azją, zwłaszcza dzięki połączeniom kolejowym.

Szczególnie istotną kwestię stanowią tu dostawy energii i bezpieczeństwo energetyczne: wprawdzie niektóre państwa regionu posiadają znaczne rodzime źródła energii, większość musi polegać na imporcie. W związku z tym należy nadal rozwijać i dywersyfikować wzajemne powiązania, aby zrównoważyć skutki ewentualnych przerw w dostawach lub

innych nagłych przypadków. Ważną rolę odgrywają także kontakty międzyludzkie, które można zacieśniać dzięki działaniom w zakresie edukacji, turystyki i zdrowia.

Główne kwestie dotyczące transportu i energii

Transport: W wielu obszarach regionu dostępność jest wciąż niska: północna Finlandia, Szwecja i kraje bałtyckie mają najniższe wskaźniki dostępności w całej Europie, zarówno w kontekście połączeń wewnętrznych jak i zewnętrznych. Wynika to z wielkości regionu i związanymi z nią dużymi odległościami i długim czasem podróży, a także z trudnych warunków geograficznych i klimatycznych. Niska gęstość infrastruktury i usług wiąże się z wysokimi cenami. Ulepszenia w tej dziedzinie należy wprowadzać w formie zrównoważonych rodzajów transportu.

Energia: Na rynkach energii brakuje odpowiedniej infrastruktury, a ponadto są one zbyt ukierunkowane na dany kraj, zamiast tworzyć powiązania w skali całego regionu. Powoduje to większe zagrożenia związane z dostawami energii oraz wyższe ceny. Poza tym, aby wewnętrzny rynek energii dobrze funkcjonował, państwa muszą być ze sobą powiązane. Jednak Estonia, Litwa i Łotwa są nadal odizolowane od szerszych sieci energetycznych Unii Europejskiej – poza kablem „Estlink” łączącym systemy elektroenergetyczne Estonii i Finlandii.

Plan działania obejmuje następujące zagadnienia priorytetowe: (1) poprawa dostępu do rynków energii, ich wydajności i bezpieczeństwa. (2) ulepszenie wewnętrznych i zewnętrznych połączeń transportowych; (3) utrzymanie i zwiększenie atrakcyjności regionu Morza Bałtyckiego, zwłaszcza dzięki edukacji, turystyce i zdrowiu.

5.4. Region bezpieczny

W najbliższych latach w dziedzinie bezpieczeństwa i ochrony w regionie nadal będą zachodzić istotne zmiany: ruch morski prawdopodobnie wzrośnie, zwiększając ryzyko wypadków i narażenie środowiska na zanieczyszczenie. Prowadzona jest już współpraca w tym zakresie, jednak należy ją zacieśnić, aby region stał się światowym liderem w dziedzinie bezpieczeństwa i ochrony na morzu. Wypadki na morzu, takie jak zatonięcie tankowca „Erika”, mogą mieć katastrofalne skutki. Poza tym rozszerzenie i zacieśnienie unijnej współpracy w sprawach karnych oznacza, że działania regionalne w zakresie zwalczania przestępczości powinny koncentrować się na zintensyfikowaniu praktycznej współpracy transgranicznej. Ponadto region musi być przygotowany na przewidywany wzrost liczby i natężenia ekstremalnych zjawisk atmosferycznych w wyniku zmiany klimatu.

Główne kwestie dotyczące bezpieczeństwa i ochrony

Przypadkowe lub celowe zanieczyszczenie morza: Z powodu strategicznego położenia region Morza Bałtyckiego stanowi naturalny szlak wykorzystywany do przewozu ropy naftowej, zwłaszcza z Rosji. W latach 1995-2005 transport ropy naftowej w Zatoce Fińskiej wzrósł czterokrotnie i przewiduje się, że ten znaczący wzrost się utrzyma. Obserwuje się również rosnącą tendencję w transporcie ciekłego gazu ziemnego. Takie działania wiążą się z zagrożeniami dla środowiska naturalnego, zwłaszcza w trudnych warunkach zimowych. W 2007 r. odnotowano 120 wypadków statków na Morzu Bałtyckim. Niezbędne są dalsze działania na rzecz ulepszenia współpracy, koordynacji i spójności między organami odpowiedzialnymi za bezpieczeństwo i nadzór na morzu oraz w zakresie reagowania w przypadku katastrof.

Przestępczość transgraniczna Na przestępczość w regionie ma wpływ jego położenie geograficzne, różnice w warunkach gospodarczo-społecznych, różnice cen produktów objętych podatkiem akcyzowym, jak również otwartość i łatwość dostępu w granicach regionu Morza Bałtyckiego, które charakteryzują stosunki wewnątrzspółnotowe. Powyższe czynniki nakładają wyjątkowe obowiązki na te państwa członkowskie, które mają granice zewnętrzne, zwłaszcza po zniesieniu kontroli na granicach wewnętrznych. Aby zapewnić bezpieczeństwo wewnętrzne, wszystkie państwa członkowskie powinny podjąć środki na rzecz współpracy.

Plan działania obejmuje następujące zagadnienia priorytetowe: (1) osiągnięcie przez region czołowej pozycji w dziedzinie bezpieczeństwa i ochrony na morzu; (2) wzmocnienie ochrony przed poważnymi sytuacjami kryzysowymi na morzu i lądzie; (3) zmniejszenie skali przestępczości transgranicznej i jej skutków.

5.5. Działania horyzontalne

Zasadnicze znaczenie dla całej strategii ma szereg działań przekrojowych. Obejmują one rozwój struktur zintegrowanej gospodarki morskiej oraz morskie i lądowe planowanie przestrzenne. Kluczem do powodzenia strategii jest finansowany przez siódmy program ramowy projekt BONUS-169 łączący podejście ekosystemowe ze skuteczną platformą kontaktów między środowiskiem naukowym a polityką.

6. REALIZACJA I ZARZĄDZANIE – OD DEKLARACJI DO DZIAŁAŃ

6.1. Proces konsultacji

Komisja przeprowadziła intensywny proces konsultacji, składający się z trzech głównych elementów: nieoficjalnych dokumentów otrzymanych od rządów i innych organów z regionu; imprez dla zainteresowanych stron, umożliwiających uczestnikom z sektora publicznego i prywatnego oraz organizacjom pozarządowym wniesienie wkładu w postaci wiedzy specjalistycznej; konsultacji społecznych za pośrednictwem strony internetowej Europa, które spotkały się z bardzo szerokim odzewem.

Uzyskane wnioski są jasne:

- Nie tworzymy nowych instytucji. W regionie Morza Bałtyckiego istnieje wiele struktur na rzecz współpracy – nie powinniśmy więc budować nowych struktur, które mogłyby wiązać się z kolejnymi kosztami administracyjnymi, nie wnosząc przy tym wkładu w skuteczne działania.
- Strategia to nie wszystko. Muszą jej towarzyszyć konkretne i widoczne działania na rzecz sprostania wyzwaniom, przed którymi stoi region. Z tego względu w planie działania Komisja kładzie nacisk na to, aby państwa członkowskie i inne zainteresowane strony wzięły odpowiedzialność jako główni partnerzy za konkretne zagadnienia priorytetowe i najważniejsze projekty – na przykład poprzez rozwój struktur zintegrowanej gospodarki morskiej zgodnie z zasadami zintegrowanego podejścia do polityki morskiej.
- Udział Komisji Europejskiej ma kluczowe znaczenie. Powinien on wykraczać poza monitorowanie realizacji programów finansowania i transpozycji dyrektyw. Komisja mogłaby pełnić rolę niezależnego, wielosektorowego organu, który może zapewnić niezbędną koordynację oraz monitorowanie planu działania i działania następcze, jak również systematyczną aktualizację planu i strategii, jeżeli zajdzie taka potrzeba.

6.2. Propozycje dotyczące zarządzania i realizacji

W świetle powyższych wniosków oraz konieczności przyjęcia elastycznego podejścia z uwagi na szeroką gamę działań przedstawiamy następujące propozycje dotyczące zarządzania i realizacji.

- **Rozwój polityki:** państwa członkowskie będą współpracowały w zakresie konkretnych środków, natomiast ogólny nadzór będzie prowadzony w ramach struktur Wspólnoty, a sprawozdania okresowe i wnioski dotyczące zaleceń będą składane przez Komisję Radzie. Rada Europejska będzie systematycznie informowana o postępach w realizacji strategii.
- Komisja będzie odpowiadać za **koordynację, monitorowanie, sprawozdawczość, ułatwianie realizacji i działania następcze**. We współpracy z zainteresowanymi stronami z regionu Komisja powinna systematycznie przygotowywać sprawozdania z postępów i wykorzystywać przysługujące jej prawo inicjatywy przedstawiając wnioski w sprawie dostosowania strategii i planu działania, jeżeli jest to konieczne. Dzięki koordynacji będzie możliwe monitorowanie wpływu funduszy na realizację priorytetowych założeń strategii. W 2011 r. zostanie przeprowadzony przegląd strategii i realizacji planu działania pod kątem europejskiej wartości dodanej.

- **Realizacja w terenie** – za którą odpowiedzialni są aktywni partnerzy w regionie – zostanie lepiej dostosowana do celów i założeń strategii. W celu wyznaczenia organów koordynujących na szczeblu zagadnień priorytetowych oraz głównych partnerów prowadzących najważniejsze projekty Komisja będzie współpracować z innymi instytucjami, państwami członkowskimi i regionami, a także z międzynarodowymi instytucjami finansującymi, podmiotami zajmującymi się programowaniem transnarodowym oraz z organizacjami międzyrządowymi takimi jak HELCOM.
- Aby utrzymać wysoki poziom zaangażowania wszystkich zainteresowanych stron w regionie (który był wyraźnie widoczny podczas procesu konsultacji), będzie organizowane **doroczne forum** skupiające partnerów zajmujących się różnymi aspektami strategii, pochodzących również z zainteresowanych krajów trzecich. Zadaniem tych forów będzie przegląd i analiza postępów w realizacji strategii oraz przedstawianie związanych z tym zaleceń.
- Ponadto **stosunki z krajami trzecimi** należy utrzymywać przede wszystkim w ramach wymiaru północnego, natomiast powinno się także przewidzieć możliwość wykorzystania innych kanałów, jeżeli będzie to przydatne.

6.3. Praktyczna realizacja

Powyższe rozwiązania ułatwią efektywną koordynację polityczną, skuteczniejsze stosowanie prawodawstwa wspólnotowego oraz lepszą koordynację instrumentów finansowania. Komisja nie proponuje na tym etapie dodatkowego finansowania ani innych zasobów. Niemniej jednak niektóre z działań szczegółowych i projektów będą wymagały wsparcia finansowego. Jednym z głównych źródeł są fundusze strukturalne⁵ dostępne w regionie, a większość programów umożliwi już działania przewidziane w strategii. Władze odpowiedzialne za programowanie mogą weryfikować kryteria przyznawania środków i ułatwiać wybór programów zgodnych ze strategią. Ponadto Komisja będzie otwarta na odpowiednie zmiany programów, jeżeli wystąpi taka konieczność.

Ponadto państwa członkowskie zgodziły się zbadać, czy możliwe jest finansowanie projektów i działań zgodnych z priorytetami strategii z ich własnych zasobów. Pewien wkład może również wnieść Europejski Bank Inwestycyjny oraz inne międzynarodowe i regionalne instytucje finansowe, takie jak Nordycki Bank Inwestycyjny i Europejski Bank Odbudowy i Rozwoju.

7. WNIOSEK

Region Morza Bałtyckiego posiada bogate doświadczenia w zakresie tworzenia sieci kontaktów i współpracy w wielu obszarach polityki. Omawiana strategia umożliwi przejście od deklaracji do działań oraz niesie rzeczywiste korzyści dla całego regionu.

Powyższa analiza wskazuje na konieczność przyjęcia wspólnej koncepcji strategicznej, stanowiącej wskazówkę dla przyszłego rozwoju terytorialnego w regionie Morza Bałtyckiego. Nie ulega wątpliwości, że działania podejmowane indywidualnie nie pozwoliłyby zastosować całej gamy środków niezbędnych do sprostania wyzwaniom i wykorzystania potencjału

⁵ Europejski Fundusz Rozwoju Regionalnego, Fundusz Spójności, Europejski Fundusz Społeczny, Europejski Fundusz Rolny na rzecz Rozwoju Obszarów Wiejskich, Europejski Fundusz Rybacki.

regionu. Naszym zdaniem, strategia dla regionu Morza Bałtyckiego – obejmująca opisane wyżej podejście i działania – ma zasadnicze znaczenie dla ochrony Morza Bałtyckiego i pełnego wykorzystania możliwości stojących przed tym regionem.

W związku z tym Komisja zwraca się do Rady o analizę oraz o zatwierdzenie niniejszego komunikatu i związanego z nim planu działania.